Tekst: Rikke Wettendorff / Illustration: BGRAPHIC

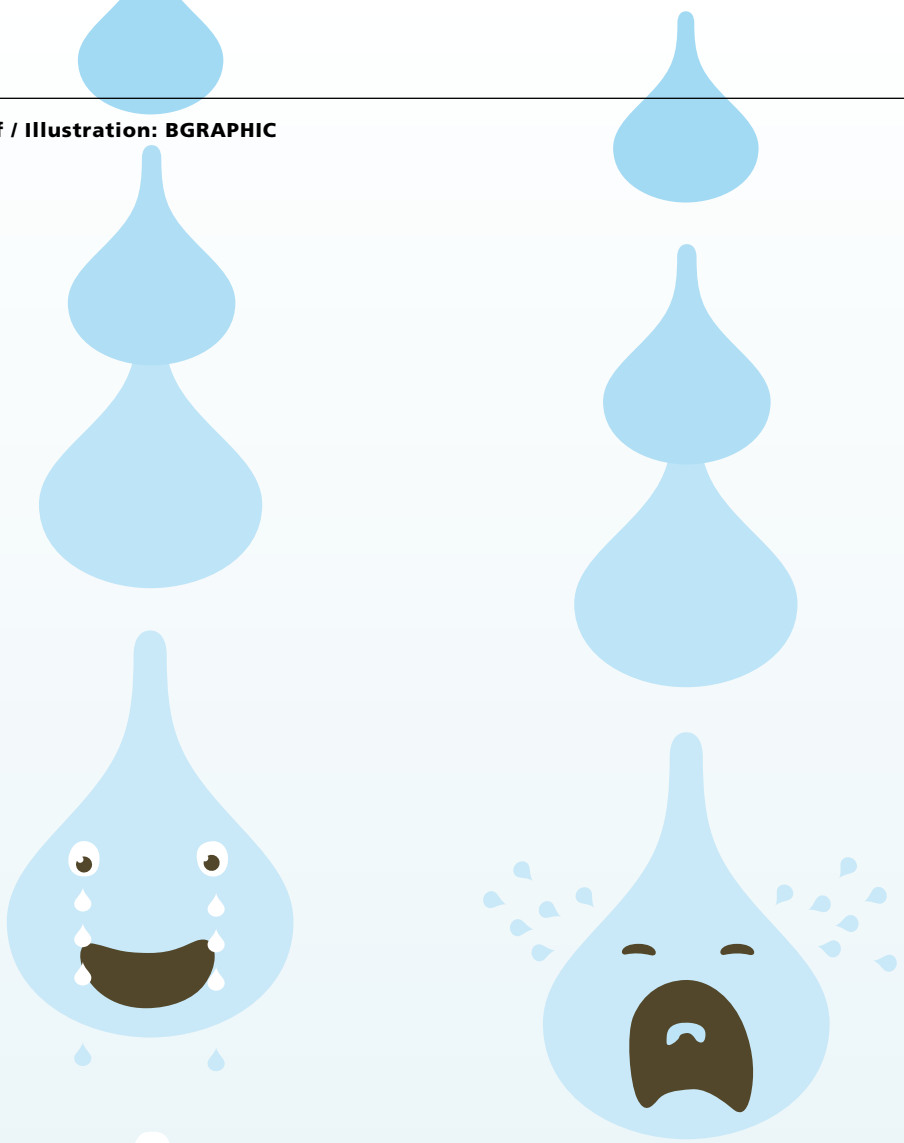

Gråd er ikke bare en lyd

Vi fortolker ubevidst børns gråd. Det kan have stor betydning for hvordan et barn bliver opfattet af det pædagogiske personale, og hvilke handlemuligheder barnet har. Bevidsthed om hvordan vi fortolker gråd, kan bidrage med nye indsigter i det pædagogiske arbejde, viser ny norsk forskning.

Mikkel på 17 måneder står ved håndvasken i vuggestuen. Han er meget interesseret i sæbebeholderen som pumper små pølser af hvidt skum ud når man trykker på den. Hvis man trykker på den mange gange, kommer der mange små skumpølser ud. Pædagogen Charlotte griber ind og siger "nu har du vist fået nok sæbe" og skyller hans fingre. Mikkel rækker ud efter sæbebeholderen og får en skumpølse mere ud. "Nej," siger Charlotte og flytter ham væk fra vasken. Mikkels ansigt bliver rødt af ophidselse, og han græder højt.

Mange slags gråd

Når personalet i et dagtilbud skal sætte ord på en situation som den ovenfor, vil der ifølge ph.d.-stipendiat Nina Rossholt typisk ske det at Mikkels gråd vil blive forklaret med henvisning

til en række forskellige grådtyper. Det viser hendes undersøgelse af gråd som fænomen blandt de mindste børn i norske dagtilbud. Der er fx trodsgråd, vredesgråd, smertegråd, tænd og sluk-gråd og træthedsgråd – grådtyper som hver især udløser forskellige reaktioner og handlinger hos personalet.

"Når pædagogerne kategoriserer gråden, aflæser de ikke blot virkeligheden og sætter ord på den. De skaber så at sige virkeligheden ved at definere hvordan en bestemt situation skal forstås, gennem deres kategorisering af gråden, og hvilken passende handling der skal iværksættes på baggrund af gråden. Det er en kategorisering der både sker med ord og med kroppen – hvem bliver løftet op til trøst? Og hvem får blot tørret næsen? Det har stor betydning hvordan de voksne kategoriserer gråden rent sprogligt, og hvordan de i praksis møder barnet, for det er afgørende for hvilken position barnet kan indtage i forhold til andre," fortæller Nina Rossholt.

Det veltilpassede barn

Grådtyperne er nemlig ikke bare forskellige, de tillægges også forskellig værdi. Nina Rossholts undersøgelse viser blandt andet at trodsgråd opfattes mere negativt af personalet end fx træthedsgråd. Trodsgråd udløser også andre typer af handlinger fra personalet. I Rossholts undersøgelse giver flere pædagoger således udtryk for at det er vigtigt at den voksne holder på sit når der er tale om trodsgråd. Trodsgråd udløser dermed en magtkamp mellem barnet og den voksne som retfærdiggøres med et ønske om at lære barnet dagtilbuddets regler – regler som også peger på hvilket barn der opfattes som "veltilpasset", nemlig det glade barn som bliver målet for de handlinger de voksne iværksætter. Et træt barn kan blive glad igen hvis det lægges til at sove, og er derfor ikke så langt fra opfattelsen af det "veltilpassede" barn som det barn der græder trodsgråd. Det barn kan nemlig ikke gøres glad igen ved at de voksne blot lader det få sin vilje da det vil stride mod dagtilbuddets uskrevne regler. I stedet må barnet lære – og acceptere – at det ikke blot kan få sin vilje, og derigennem blive "veltilpasset".

Et barn bliver til

Et barn kan dermed blive opfattet som mere eller mindre veltilpasset afhængig af hvilket grådrepertoire det trækker på. Og det indebærer en risiko for at den værdi de forskellige grådtyper tillægges, overføres til de enkelte børn. Hierarkiet mellem typer af gråd kan med andre ord blive til et hierarki af børn.

"Kategoriseringen kan blive til en egenskab – noget barnet er, og ikke noget barnet bliver i en social kontekst," forklarer Nina Rossholt og fortsætter:

"Og når den forvandling sker, forsvinder pædagogen ud af billedet. Nu er barnet nemlig ikke længere noget der skabes relationelt gennem samspillet mellem barn og voksen i forbindelse med gråden. Gråden bliver i stedet et udtryk for hvem og hvad barnet er."

Gråd er første skridt

Så det er ikke kun gråden der bliver til gennem pædagogernes fortolkningskategorier. Det gør barnet også. Men det er meget svært at få øje på hvis man ikke er klar over de kategoriseringer der ubevidst kan komme til at danne grundlag for det pædagogiske arbejde. Derfor kan en større opmærksomhed hos det pædagogiske personale om det fortolkningsarbejde der umærkeligt sættes i gang når et barn græder, åbne for andre måder at udfolde praksis på – og dermed for nye måder at 'skabe børn' på. Her er det vigtigt ikke bare at sætte fokus på hvordan personalet taler om gråd, men også at få greb om hvordan de voksne også med deres kroppe er medskabere af børn. "Det er rigtig svært," siger Nina Rossholt, "for kroppen handler så at sige hurtigere end tanken. Min forskning viser at de voksnes måde at møde gråden på kropsligt i deres praksis er langt mere nuanceret end det der kommer frem når personalet taler om gråd. Men netop fordi måden at tale om gråd på påvirker det pædagogiske personales måde at agere i forhold til gråd på og omvendt, er det vigtigt at få begge dimensioner med."

HER KAN DU LÆSE MERE

Rossholt, N.: **"Gråtens mange ansikter. Toner og tempo i barnehagen"**. I tidsskriftet Nordic Studies in Education, vol. 30, side 102-115.

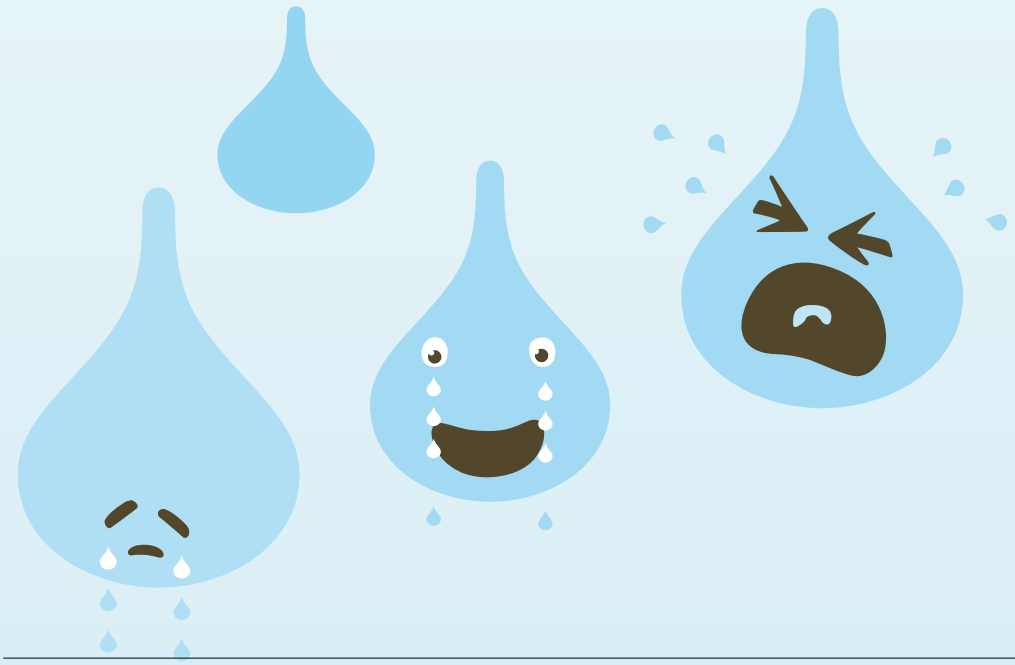

»Hierarkiet mellem typer af gråd kan med andre ord blive til et hierarki af børn«.

Tekst: Persille Schwartz

En guldgrube af gråd

Vuggestuen i Klemmensker Børnehus har over nogle dage sat fokus på gråd. Bakspejlet har talt med leder Helle Christoffersen og pædagog Jette Blom. Det var ikke nyt for børnehusets personale at opleve gråd som en kommunikationsform, men den ekstra opmærksomhed over nogle dage førte alligevel til en række aha-oplevelser og nye erkendelser som de måske ikke er alene om?

1. DER FINDES DAGE (STORT SET) UDEN GRÅD

Jeg kom lidt op ad dagen og tænkte: Yes, nu skal jeg rigtig arbejde med gråd. Men der var kun én der græd! Jeg blev meget overrasket. Det viste sig at der var én der havde grædt tre gange tidligere på dagen – og det var det samme barn. Jeg blev faktisk overrasket over at de ikke græd mere!

2. GRÅD OPLEVES ANDERLEDES NÅR VI TALER OM DENS BUDSKAB

Der er mange typer af gråd: frustrationsgråd, afsavnsgråd når mor eller far går, sult- og træthedsgråd lige før frokost, hey-se-lige-mig-gråd, uretfærdighedsgråd (han tog min bil, er der nogen der kan hjælpe?), forebyggende gråd (de andre kommer for tæt på, så er I lige søde at holde øje med at de ikke gør mig fortræd?), gråd når man er rigtig ked af det eller er faldet og har slået sig, stædighedsgråd, trancegråd (hvor det er svært at komme ud af følelsen igen) og omsorgsgråd (at græde sammen og i fællesskab). Når vi taler sammen om gråden hjælper vi hinanden til at forstå barnet bedre og så kan gråd pludselig opleves mindre belastende.

3. GRÅD KAN VÆRE EN PÆDAGOGISK VEJVISER

Vi fik øje på fx overgangsgråd og garderobegråd. Det er når børnene går fra at lege til at skulle lave samling, eller gråd der opstår i garderoben når mange børn skal ind eller ud samtidig. Gråd der på den måde opstår på bestemte tidspunkter eller i bestemte rum, peger på at der er noget i vores organisering af hverdagen som er uhensigtsmæssig for børnene. Det kan vi jo så prøve at lave om.

4. BØRNS GRÅD MØDES FORSKELLIGT

Når vi kigger på vores kropslige reaktioner på gråd, er vi blevet opmærksomme på at vi reagerer forskelligt på børnene. Nogle børn hører vi aldrig. Når de endelig græder, er vi lynhurtigt henne hos dem, mens andre der græder tit og tæt, ikke får den samme reaktionshastighed. Det er sikkert meget almindeligt at der er forskel, og det siger forskningen jo også. Det forestiller man sig bare ikke lige, så det giver stof til eftertanke. Spørgsmålet er jo hvad det gør ved børnene at se at man skynder sig når et bestemt barn græder, mens andre børn får lov at vente?

GODE SPØRGSMÅL OM GRÅD FRA KLEMENSKER BØRNEHUS

Hvilke typer af gråd er der hos os?
Hvor ofte og hvor meget bliver der grædt?
Hvordan er der forskelle i reaktionshastigheden hos de voksne?
Hvordan er gråd forskellig for børnene?
Er der forskel på mængden af gråd afhængigt af om vi er ude eller inde?
Er der hurtigere hjælp inde end ude?
Har det betydning hvilket rum vi er i?
Hvordan taler vi om gråden og hvordan der skal handles på den?